

Landskap: Småland Upptecknat av: Johans Nilsson,
 Härad: ^b Allbo, Kinnevald, Konga Adress: Opparyd, Grimslöv.
 Socken: Virestad, Härlunda m.fl. Berättat av: olika personer angivna
 Uppteckningsår: 1932. Född år inne i samlingen.

Uppteckningen rör

sid.

<u>Visa:</u> "På blomsterklädd kulle".....	1-7.
<u>Visa:</u> "Där bodde en fiskare ute på en ö,".....	8-11.
<u>Visa:</u> "Kaptenen han gånger på vådshuset in".....	12-15.
<u>Visa:</u> "Herr Peder han gånger".....	16-17.
<u>Visa:</u> "Goddag Du svenska flicka",,,,,.....	18-19.
<u>Visa:</u> "Amanda satt med en krans i håren".....	20.
<u>Visa:</u> "Det stod ett litet lamm uppå en bfanter klippa".....	21-22.
Versifierat tal, hållet vid bföllop.....	22-23.
<u>Visa,</u> som sjöngs, då stambanan ladese.....	24-25.
<u>Visa:</u> "Det var en lördagsafton".....	26.
<u>Visa:</u> "Stackars du, mitt äilla lamm.....	26-27.
Dispyt mellan präst och klockare.....	29.
Krona, - befallningsman, bedragare.....	30-31.
Ordstäv.....	31.
V. Torsås kyrka.....	33-56.

56 sid.

4741

Visa från Småland.

*sagomönn: Kristina Linn
sösk. o. hennes make August
Linnsson. H. F. höll visan i
Härlunda*

¹
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

142.

1. På blomsterklädd kulle satt Hjalmar och kvad

om framtida bragder en gång;

och liljornas stjälkar och blommornas blad

sig bugade djupt för hans sång.

Och fåglarna sutto så tysta på träden,

och gyllene axen på gungande säden

de nickade bifall, och vårvindens fläkt

milt smekte hans panna, hans krigiska dräkt.

2. Och hela naturen föryngrad och skön

och vän i sin festliga skrud

med nyflätad blomkrans och vårmantel grön

nu låg som en längtande brud.

Och ryktet och ärans och kärlekens minne

de höllo sitt fjärrglas för ynglingens sinne

och hoppet med vingar av guldflätad krans

ljuvt bjöd honom ryktets ovanskliga glans.

Skriv endast på denna sida!

3. Så nalkades Hulda, och drömmen försvann
med ens för hans tjugande syn.
Han såg endast henne, såg rodna'n som brann
som purpurn på snövita hyn.
Han kysste en tår från det strålande öga,
han tänkte på världen och striderna föga;
och så sjönk han ned i den tillbeddas famn
och glömde bort ära och rykte och namn.

4. Så levde den lycklige Hjalmar en tid;
och sommaren flydde sin kos.
Med sommaren flydde den gyllene frid,
som dalens förvissnande ros.
Ty nu utbröt krigets förödande låga,
från sörjande mön måste Hjalmar nu tåga
i härnad, och Hulda med kärlekens glöd,
hon svor honom trohet i liv och i död.

5. Ett år var han borta, och fridens oliv
nu växte i riket på nytt.

Slut var nu det grymma, det blodiga krig och sorgen för-
bytt,

Med ax och med frukter sågs jorden sig smycka,
då skyndade Hjalmar sig hem för att trycka
sin älskade brud till sitt trofasta bröst
och byta dess saknad i sällhet och tröst.

6. Helt nära hans hem kom den åldrige Sven,
en granne och tryckte hans hand.

"Välkommen, behjärtade yngling igen
från striden i främmande land.

Hav tack," sade Hjalmar, "men hur mår min flicka?
Jag längtar till henne, och snart skall hon blicka
med himmelskt förtjusande ögon på mig,
du hindrar mig, Sven, jag begriper ej dig!

7. Men Sven tog i betslet och ryckte hans häst,
den ystre, tillbaka ett steg.

"Jag fruktar, du blir ingen välkommen gäst,"
då stannade Hjalmar och teg.---

"Bemanna dig yngling med mod till att höra
en tidning, som hela din glädje skall störa.
Vet då, att Skön Hulda, försäkrade brud,
idag står den stolta, Sebastians brud."

8. "O himmel, o avgrund," röt Hjalmar och slog
stålhandskarna hop,
"men endast du väntar, jag träffar dig nog,"
och döv för den äldriges rop,
i sporrsträck han red till den trolösas hydda,
där fönsterna voro med blomkrnasar prydda,
och taket gav genljud av gästernas sång,
och harpors på en gång.

tidning i be-
tydelsen -
nyhet.

4741

9. Då inträdde Hjalmar i krigarens skrud,
och harporna tystna med hast,
och förgrymmad han går mot den trlösa brud
och griper i brudkransen fast.
Han rycker den vilt ur de mörkbruna håren;
så blek som hon låge redan på båren,
satt Hulda med dödsskräck i bävande barm
för dårade älskarens hämnande arm.
10. Men brudgummen höjde mot Hjalmar sitt svärd,
men Hjalmar han höjde ock sitt.
Han ropte: "O, usling, att dö är du värd,
mitt svärd biter bättre än ditt."
Som lejon de kämpade mot varandra,
en strid för livet, av hämnd stred den andra,
som eld lyste ögonens gnistrande par,
men striden den oviss och oavgjord var.

11. Då stötte ung Hjalmar sin klinga med makt
i hatade motståndarens bröst,
men denne åt honom re`n dödsstöten bragt,
och blek och med rosslande bröst
föll ynglingen ner vid förräderskans sida,
som äcke upphörde att gråta och kvida,
när hon på den döende älsklingen såg,
så skön som en avhuggen järnek han låg.
12. "O, ve mig, o, ve mig, min Hjalmar jag svek,"
hon ropte och händerna vred.
Att svärja är lätt, men det är ingen lek
att bryta så trolöst sin ed."
Och samvetskval lägrade sig kring dess hjärta,
och inom tre dagar hon dog utav smärta,
vid sidan av Hjalmar hon jordades då,
och brudpar i graven de blevo ändå.

4741

13. Var gång, säger sagan, när midnatten här
sin stjärnströdda florströja sträckt,
kring jorden och skylt den med vingarnas par,
går Hulda i silvervit dräkt
kring kullen, där ofta med Hjalmar hon suttit,
just där hon gjort eden, hon trolöst har brutit,
och suckar och klagar så ängslig och blek,
"O, ve mig, o, ve mig, min Hjalmar jag svek."

(efter Kristina Svensson).

Insändarens anmärkning: Kristina lärde sig visan i
sin barndom i Härlunda. Sedan hon blivit vuxen,
har hon aldrig träffat någon, som kunnat den.

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

148.

4741

*Sagumann:
Hedrika Jonsson.*

Visa från Småland.

1. Där bodde en fiskare ute på en ö,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Han ägde tvenne döttrar och fagra voro de,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
2. Den ena hon var vit som den ljusaste dag,
det blåser kallt, kallt, väder ifrån sjön.
Den andra hon var svart som den mörkaste natt,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
3. Den äldsta sade till den yngsta så här:
"det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön,
ack låtom oss gå neder till havsstranden där,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
4. Den yngsta hon gick före med uppkammat hår,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Den andra hon efter med sju falska råd,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Skriv endast på denna sida!

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

149.

5. Och när som de kommo till havsstranden ned,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Så störtade hon henne i havsdjupet ned,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
6. "Ack, huldaste min syster, kom hjälp mig upp på land,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Så vill jag dig giva min sidenklädning grann,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön."
7. Din sidenklädning grann, den får jag väl ändå,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Nej, aldrig skall du mera på grönan jorden gå,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
8. Ack, käraste min syster, kom hjälp mig upp på land,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Så vill jag dig giva min guldring så grann,
det blåser kallt, kallt, väder ifrån sjön."

9. Din guldring så fin, den får jag väl ändå,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Nej, aldrig skall du mera på grönan jorden gå,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön."
10. Ack, käraste min syster, kom hjälp mig upp på land,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Så vill jag dig giva min käre fästman,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön."
11. Din käre fästeman, den får jag väl ändå,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Nej, aldrig skall du mera på grönan jorden gå,
det blåser kallt, kallt, väder ifrån sjön."
12. "Adjö, min kära syster, adjö min hulda mor,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Adjö, min käre fader också min lille bror,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

4741

13. Och nu dricker jag den skål uti böljorna de blå,
det blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

11

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

152.

4741

Visa från Småland.

*Sagumän:
Hedrika Jonsson o.
Petter Jonsson.*

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

153.

1. Kaptenen han gånger på värdshuset in, kom, kom!
Kaptenen han gånger på värdshuset in, kom, kom!
han söp, han drack, han låg som ett svin, kom, kom!
2. Värddinnan hon gick uppå golvet och grät, kom, kom!
Värddinnan hon gick uppå golvet och grät, kom, kom!
3. "Värdinna, varföre gråter du, kom, kom!
"Värdinna, varföre gråter du, kom, kom!
Gråter du för flaskan, som på bordet står
eller gråter du för du inga pengar får, kom, kom!
4. Nej, inte gråter jag för att flaskan är tom, kom, kom!
Nej, inte gråter jag för att flaskan är tom, kom, kom!
ej heller därför att jag inga penningar får, kom, kom!
5. Jag hade en man för 15 år, kom, kom!
Jag hade en man för 15 år, kom, kom!

5. Jag tro det är han, som framför mig står kom, kom!
6. När jag reste bort, då voro vi två, kom, kom!
När jag reste bort, då voro vi två, kom, kom!
Nu haver du fem, vem är fader till dem? kom, kom!
7. Ja, jag fick brev från främmande land, kom, kom,
Ja, jag fick brev från främmande land, kom, kom!
Att du var döder och lagder på bår, kom, kom,
8. Kom, låt oss dela barnen de små, kom, kom!
Den äldsta sonen, den ta`r jag med mig,
De andra fyra de lämnar jag åt dig, kom, kom!
9. Kaptenen han gånger till skeppet fram, kom, kom!
Kaptenen han gånger till skeppet fram, kom, kom!
Sin` reste han bort till ett främmande land, kom, kom!

4741

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

155.

Insändarens anmärkning: Petter Jonsson har dikterat visan för mig på följande sätt:

Ja, krögerska, varföre gråter du, huria.

Gråter du för ölet, som på bordet står, hurå, hurå, hurej,

du kanske tror, jag inga pengar har, hurå.---

Nej inte gråter jag för ölet, som på bordet står,

hurå, hurå, hurej.

Jag hade en vän för 15 år,

jag tror, det är han, som framför mig står.

hurå, hurå, hurej. ---

Hur kommer det då till att barnen äro så små, hurå,

för när jag reste bort, då hade vi en,

nu ser jag de redan äro väl fem, hurå, hurå, hurej.---

Där kom ett brev ifrån Preussens land, hurå,

att du var död och begravnen i sann (sand

och därför så tog jag en annan till man, hurå, hurå,
hurej.

4741

Den äldsta flickan, den ta'r jag med mej, hurå,

de andra fyra, dem lämnar jag dej, hurå, hurå, hurej.---

15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

156.

Visa från Småland.

1. Herr Peder han gångar på kammarens golv,
han kammar och krusar sitt hår.
och sedan gick han in till fostermodern sin,
och frågade, vad död han skulle få.
2. "Ja, inte skall du dö uppå sotasängen din,
och ej heller skall du falla uti krig.
men akta dig för böljorna de blå,
att icke de förkorta ditt liv." -----
3. Och när de hade seglat en 500 mil,
då började skeppet till att slå.
Men låtom oss nu kasta en gulltärning ombord,
vem den största synd har gjort.
4. Den första gång gulltärningen på tärningsskivan sprang,
emellan de sjöfarande män,
då lotten föll på Peder, den föll för första gång
på vår älskelige konungason.

5. Och andra gång gulltärningen på tärningsskivan sprang
emellan de sjöfarande män,
då lotten föll på Peder, den föll för andra gång
på vår älskelige konungason.
6. Och tredje gång gulltärningen på tärningsskivan sprang
emellan sjöfarande män,
och lotten föll på Peder, den föll för tredje gång
på vår älskelige konungason.
7. Och efter det är jag, som den största synd har gjort,
så bekänner jag här öppet mitt brott:
"Två kyrkor och tre kloster har jag bränt,
och två flickor har jag narrat och skänt.
8. Se'n togo de herr Peder i hans fagert gula hår
och kastade honom ut i böljorna de blå.
När Peder börja sjunka, börja skeppet till att gå,
och svaja på böljorna de blå.

4741

Visa från Småland.

1. Goddag, du svenska flicka, din skål vi vilja dricka,
en gång eller två, på böljorna de blå.
Emedan vi äro färdiga, emedan vi äro färdiga,
att lyfta ankar samt resa härifrån.
2. Och räcker du mig handen, så giver jag dig ringen,
så förlova vi oss. Men den förlovningstiden
den är så snart förliden. Jag har en vän på böljan den
blå, på böljan den blå, -han sviker aldrig mig.
3. Har du en vän på böljan den blå, - sätt aldrig tro till
den, för han kommer ej igen, -ty de sjömannens tankar,
de vitt i världen vankar, på böljan den blå,
på böljan den blå, -i städer som iland.
4. Din kärlek är ej brännande, din kärlek är ej brännande,
det ser jag uppå dig, det ser jag uppå dig.
ty du har haft en annan, alltsedan jag var borta,
han har tagit det bästa av kärleken från dig.

Skriv endast på denna sida!

18

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

159.

4741

5. Min icke vill jag hava en sådan en bedragare,
en sådan en som du. Nej, hellre vill jag sälja
mitt unga liv för penningar än taga
dig till äkta och lida hungersnöd.

Skriv endast på denna sida!

19
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

160.

4741

Visa från Småland.

1. Amanda satt med en krans i håren,
hon var så skön som en ros om våren.
När Herman henne sin trohet svor,
men falskhet där i hans hjärta bor.
2. Amanda gick sig ned åt parken,
att plocka blommor allt uppå marken
att binda kransar åt trogen vän
men allt förgäves hon väntar den.
3. Amanda gick sig nedåt stranden
att plocka blommor allt uti sanden,
att binda kransar, det bad hon om,
men ingen Herman till henne kom.
4. Hon gick ned till stranden och spejade och sörjde,
och slutligen drunknade hon.

Visa från Småland.

1. Det stod ett litet lamm uppå en branter klippa.
Den röda räven sprang, han ville med lammet leka.
Ja, stackars lilla lamm, som så illa narrat blev;
ja, så är gossars sed att narra flickor fler.
2. Ett rätt och redbart sinne är allt, vad dygden skänker,
och så en trogen vän, som vet vad hjärtat tänker.
En sådan trogen vän var skall jag finna den?
Det vet allena Gud, som bor i himmelen.

Första versen till en gammal visa, som Kristinas mormor brukade sjunga:

Jag är en fattig, liten dräng,
har inte hus, har intet hem.
Min fader har jag aldrig känt,
min moders hjärta har han bränt,

Skriv endast på denna sida!

allt uti sorg, allt uti nöd,
jag får väl vandra till min död.---

Vid vägen satt en gammal man,
han sade, dessa ord var sann.

"Men varför gråter du min vän,
har du alls ingen tröst igen?"

En bonde i Härlunda hade inte blivit bjuden till ett bröl-
lop, på vilket han önskade var närvarande. Han tog likväl
sin hustru med sig och for dit. När han dansat en dans och
hållit nedanstående versifierade tal, for han hem.---

1. God kväll, ni här alle, så många ni ä',
jag ber om ursäkt, för jag kommer me',
det ingenssom fattas, utan baraste jag,

4741

2. Jag önskar er lycka till kalvar och kor
och många små grisar, som bråss på sin mor,
och kiddar och lamm förutan all tal,
och kycklingar många, som släktas på tuppen, som gal.

3. Jag önskar er lycka till tönnerne fulla med öl,
och dricken med bollar och kistor med mjöl
och ost uppå hölle och fläsk uppå stång
och allt det, som duga, när magen är svång

4. Sin dummare är inte ja`
än att bruden och brudgum ska fördansen ta`.
Men sedan kommer min Karin och ja`.

23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

164.

hölle

svång

Nedanstående visa sjöngs, då stambanan lades, och den
sjunger Petter Jonsson alltjämt. -----

1. I Sverige höres klågan bland arbetsklassen stor.

"Var skall jag taga födan till barnen och dess mor?

Ja, hus från hus vi löpa, arbete ej kan få,

att födan till dem köpa, vi ha ju ingen rå'."

2. Där ställdes upp en fråga bland landets stora män.

"Låt oss en bana lägga, som räcker hit och hän.

Låt oss ej längre tveka att verket gripa an,

det kan väl bli till nytta för mången fattig man."

3. Här uti Sveriges rike järnbanor läggas an.

Igenom berg och dike, man djärv sig tränger fram,

igenom skog och parker, igenom bäck och å,

igenom ödemarker, de banor månde gå.

4741

4. Arbetaren han kommer, han visar sitt betyg.

Inför de, ingenjören, han ställer sig ödmjuk.

Han sig så hårt anstränger, ty fort han måste fram,
så hjärtat slår och dänger, så fort det nånsin kan.

5. Arbetare, du sparar, vad du blott har förtjänt.

Låt det då alltså vara, ej bli till brännvin vänt!

Tänk på din kära kvinna och på de barnen små,

De längta till den timma, då hjälp de från dig få!

6. Den ene står och sjunger om världens stora ting.

Den andre står och gapar mot flickorna i ring.

Den tredje står och svärjer, och själv förbannar sig,

"att jag ger aldrig efter på denna smala stig."

1. Det var en lördagsafton, jag skulle gå och fri`.
Jag väntade så länge, tills klockan slog ni`,
Det var så skönt i vädret, det blåste kall vind,
och när jag kom till jänta min, så kom jag inte in.
2. Nu har jag sport, att du är en dålig ka`r
jag är en bra mans dotter, jag vill dig inte ha, inte ha.
3. Ja, dottern hon var bra, hon var ej att klaga på.
I sängen var hon bra och bra, det är ju ingen last.
I sängen var hon livada, i sängen var hon rask.

livada

1. Stackars du, mitt lilla lamm,
som har så många fara.
Sju i stad och sju i land,
åtta och tjua (tjugo)
i Östersund, förutan bönnor och knekta`
som ingen man kan räkna.

4741

2. Sov nu gott, mitt lilla barn,

tids nog får du vaka.

tids nog får du världen se

och dess öden smaka.

Världen är en sorgeö,

bäst vi leva skall vi dö

och bli jord tillbaka.

27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

168.

4741

Insändarens anmärkningar: Jag skulle bra gärna önska, att mina skildringar över Elin Rolig och Jöns Abrahamsson bleve intagna i årsboken, illustrerade med lämpliga foton. Tacksam för svar, om de i passateller ej.

Data: Elin Jönsson, Långhult, V. Torsås,
Nils, Petter Olsson, (insändaren fader), född 1850,
Olof Persson, (insändarens farfar), 1822-1916 och
Ingrid Östberg, 1838, m.fl.

28

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

169.

På en bjudning hos dötter C.M. Agrell i Skatelöv, 1764-1840, var även organisten Teorin i Tretaryd, V. Torsås, men Teorin kom mycket sent, och Agrell undrade, vad han hade haft för förhinder, eftersom han kom så sent. "Jo," sade T., "jag hade besök av en gumma från Hjärpalyckan, som ville sälja en ~~ko~~ till mig. Jag följde med henne hem, och sedan jag länge prutat med henne om priset, köpte jag kon mycket billigt."

"Det var synd," sade Agrell. "Ja, jag skall säga prosten," sade T., "att skall jag tjäna något på någon människa, så måste jag passa på medan de leva och inte sen, när de ha dött. (Syftade på att Agrell tjänade på de döda, likstol).--- Agrell ville ha ett skålpund smör utav alla fruntimmer, som togos i kyrka. Efter en dispyt mellan Agrell och Teorin om riktigheten eller oriktigheten därav, sade Teorin: "Jag har haft två käringar, men jag har inte kunnat `sanka` något smör efter någon ~~sanka~~ av dem."-----

Pastor Gustav, Olof Bark, Hjortsberga, 1804-1885, gick

en gång med händerna vilande på ryggen fram och tillbaka i sin matsal, medan han samtidigt förvånade sig över att hans dräng behövde äta så länge och mycket. Plötsligt utbrister pastorn: "Den vise Syrak säger, att den som äter så måttligt, han sover så sötligt."-"Det ger jag fan i," sade drängen, "vad Syrak säger, för han har inte varit med mig i skogen idag.---"

Löjtnant Sal. Fredriksson, Möckelsnäs, Stenbrohult, var en gång bjuden till befallningsman Krona i Sågsberg på kalas. När Fredriksson var färdig att fara hem, skulle Krona hjälpa honom på med överrocken och upptäckte då en av sina silverbägare i Fredrikssons rockficka. (Krona hade själv stoppat dit den). Fredriksson blev mycket bestört och försäkrade, att han ej hade minsta aning, om hur bägaren kommit dit. Men Krona gav ingen pardon utan hotade Fredriksson med häkte. För att freda sig därifrån, lyckades han dock till sist blidka Krona genom att lämna kontrakt på Möckelsnäs, men med förbehåll, att han själv skulle få bo där, så länge han levde. På dessa villkor

tog Krona gården i besittning. En tid därefter började han för-
falska kartor. Han lät i Köpenhamn på en litografisk anstalt
trycka kartor. För detta brott blev han häktad, och gården
skulle säljas på auktion. Han talade då med sin vän riksdags-
man Medin på Taxås och bad honom inropa gården Möckelsnäs åt
sig på auktionen. Detta gjorde denne, eller inspektor Nils
Persson, När Krona slutligen sluppit ut från häktet, kom han
tillbaka till Möckelsnäs för att taga sin gård i besittning,
men nu behöll Medin densamma för egen räkning. Kronas välling-
klocka med årtalet 1833 flyttade han till Taxås, där jag såg-
den för 3 år sedan, då jag gästade fabrikör Valström.-----

Förr i tiden, då den ene bonden i Piggaboda, Vislanda,
frågade den andre: "Skall du gå till kyrkan på söndag?" fick
han ofta till svar: "Nej, jag har tobak." ---

"Det tar sig väl," sade Pelle i Hägersjöhytte, då han
eldade. - Pelle, Per Månsson, 1775-1848, var min farfarsfar.

"Det blir överbra," sade Sven i Hynnenäs. , - Sven Larsson i

böndernas för
hållande till
gudstjänsten-
om söndagarna

Hynnenäs var son till Lars Jonsson i Opparyd Nedregård, född 1762.---

En löjtnant frågade en gång en beväringssyngling på Kronobergs hed efter hans samhällsställning och personliga förhållande. Denne svarade då: "Jag är son till mor Hildegård, som bor i Blädinge Jutagård, och hon var syster till Vieselgren, domprost i Göteborg." Då näste yngling skulle redogöra för sina personliga omständigheter, sade han: "Jag är Elinge-here i Nyebol, och hon var syster till `Krumse-Pellen`, som stal fläsket i Espety (Espetuna) basta. --- Den förstnämnde var riksdagsman Per Gustavssons far, Gustav Johansson i Blädinge Jutagård, död 1931, 88 år gammal, och son till kyrkovärden Jonas Samuelsson och Hildegård Jonasdotter i Blädinge Jutagård.

beväringshis-
toria.

basta

Västra Torsås gamla kyrka, kyrkogård och kapell.

Den generation, som levde i V. Torsås för ett halft sekel sedan, och som 1872 tog sig det orådet före, att nedriva sitt gamla minnesrika tempel, begick härvid ett helgerån och en dåskap så stor, att den vare sig av nu levande eller kommande generationer väl aldrig till fullo kan bliva förlåten. Huru åskådningarna på ett halft århundrade kunna växla, får man en god föreställning om då man t.ex. vid samtal med socknens åldringar bringar den gamla kyrkan på tal, denna, som den ännu så väl kunna minnas från sin barndoms- och ungdomstid. Man förnimmer härvid, hur de gamla värmas djupt in i själen och gripas av helig vördnad inför minnet av det gamla templet, då de för ossoyngre berättar om kyrkans unika form och inredning och framförallt dess groteska takmålningar, vilka kanske mest till följd av sina hemska motiv tyckas haft en särskild förmåga att etsa sig fast i minnet hos åskådaren. Vid dessa samtal förstår man strax, vilken väsentlig skillnad, det är på tonar-

4741

ten nu och den, som våra nu levande åldringars föräldrar antog, då de som ivrigast propagerade för kyrkans rivande och för att få, icke blott det präktiga timret, utan även många för vår tid värdefulla inventarier försålda på auktion för några fattiga styvrrar. Av församlingens nu levande tusen själar, torde det väl näppeligen finnas någon, som inte skulle önska sig den gamla kyrkan tillbaka, därest något sådant nämligen kunde låta sig göra.

I den nya kyrkan i Lönashult finns sedan 1924 i vapenhuset en målad trätavla av c:a en kvm. storlek. Denna tavla, som i samband med kyrkorestaureringen 1924 renoverades, återger i all sin korthet och på sitt enkla och ibristfälliga språk kyrkans byggnadsförlopp. Inskriptionen är av följande lydelse:

"Lofvad ware Herren, Israels Gud, ifrån nu alt en till ewighet amen. Psalm 41, v.14. Lycka then Stormächtigste Konung och Herren, FRIEDRICH I. Sveriges Giotes och Wendes Konung etc.etc. Lantgrewe till Hessen etc. etc.etc. under vilkens lyckliga re-

34
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

175.

inskriftionen
på en gammal
tavla i en
kyrka.

gering Thenna Thorsås kyrkia å nyo är upbygd. Begynnelsen
giordes den 6 maj 1730, till väggar, tak, fönster, dörrar,
golf och de mäste stolar förfärdigades samt inwigdes den 9
Augusti, samma åhr. Panelet under taket, Läcktare och Wapen-
hus gjordes åhr 1731. Kyrkogavlarna spånte åhr 1732, de neder-
sta stolarna bygde och kyrkans södra vägg spånt, åhr 1733, nor-
ra väggen, åhr 1734. Om thenna kyrkobyggnad hafwer i sin livs-
tid förordnat. Kongl. Majst. troman och Biskop nu mehre Salig
Högwördige Herren och Docktoren Herr Dawid Lundh. Ny predik-
stol inrest och Zirad samt första gång i thensamma Predikan
hållen Pingesdag den 25 Majj åhr 1735. Thåwarande Kongl. Majj.
II:s troman och Biskop öfwer Växjö stift Högwyrldige Herren
och Docktorn Herr Gustaf Adolph Humble. Med församlingens sam-
råd hafwer omsorg härwid haft Maj: Petrus Floderus. Probst
i Albo härad och kyrkioherde i Skatelöv. Så låt nu, min Gud
tin ögon öpne wara och tin öron gifwa ackt på bönen i thetta
rum. 2 chrin. 6 cap., v. 40." ----

tog Krona gården i besittning. En tid därefter började han för-
falska kartor. Han lät i Köpenhamn på en litografisk anstalt
trycka kartor. För detta brott blev han häktad, och gården
skulle säljas på auktion. Han talade då med sin vän riksdags-
man Medin på Taxås och bad honom inropa gården Möckelsnäs åt
sig på auktionen. Detta gjorde denne, eller inspektor Nils
Persson, När Krona slutligen sluppit ut från häktet, kom han
tillbaka till Möckelsnäs för att taga sin gård i besittning,
men nu behöll Medin densamma för egen räkning. Kronas välling-
klocka med årtalet 1833 flyttade han till Taxås, där jag såg
den för 3 år sedan, då jag gästade fabrikör Valström.-----

Förr i tiden, då den ene bonden i Piggaboda, Vislanda,
frågade den andre: "Skall du gå till kyrkan på söndag?" fick
han ofta till svar: "Nej, jag har tobak." ---

"Det tar sig väl," sade Pelle i Hägersjöhytte, då han
eldade. - Pelle, Per Månsson, 1775-1848, var min farfarsfar.

"Det blir överbra," sade Sven i Hynnenäs. ,- Sven Larsson i

böndernas för
hållande till
gudstjänsten
om söndagarna

Hynnenäs var son till Lars Jonsson i Opparyd Nedregård, född 1762.---

En löjtnant frågade en gång en beväringssyngling på Kronobergs hed efter hans samhällsställning och personliga förhållande. Denne svarade då: "Jag är son till mor Hildegård, som bor i Blädinge Jutagård, och hon var syster till Vieselgren, domprost i Göteborg." Då näste yngling skulle redogöra för sina personliga omständigheter, sade han: "Jag är Elinge-here i Nyebol, och hon var syster till `Krumse-Pellen`, som stal fläsket i Espety (Espetuna) basta. --- Den förstnämnde var riksdagsman Per Gustavssons far, Gustav Johansson i Blädinge Jutagård, död 1931, 88 år gammal, och son till kyrkovärden Jonas Samuelsson och Hildegård Jonasdotter i Blädinge Jutagård.

beväringshistoria.

basta

Västra Torsås gamla kyrka, kyrkogård och kapell.

Den generation, som levde i V. Torsås för ett halft sekel sedan, och som 1872 tog sig det orådet före, att nedriva sitt gamla minnesrika tempel, begick härvid ett helgerån och en dåskap så stor, att den vare sig av nu levande eller kommande generationer väl aldrig till fullo kan bliva förlåten. Huru åskådningarna på ett halft århundrade kunna växla, får man en god föreställning om då man t.ex. vid samtal med socknens åldringar bringar den gamla kyrkan på tal, denna, som de ännu så väl kunna minnas från sin barndoms- och ungdomstid. Man förnimmer härvid, hur de gamla värmas djupt in i själen och gripas av helig vördnad inför minnet av det gamla templet, då de för oss yngre berätta om kyrkans unika form och inredning och framförallt dess groteska takmålningar, vilka kanske mest till följd av sina hemska motiv tyckas haft en särskild förmåga att etsa sig fast i minnet hos åskådaren. Vid dessa samtal förstår man strax, vilken väsentlig skillnad, det är på tonar-

4741

ten nu och den, som våra nu levande åldringars föräldrar antog, då de som ivrigast propagerade för kyrkans rivande och för att få, icke blott det präktiga timret, utan även många för vår tid värdefulla inventarier försålda på auktion för några fattiga styvvrar. Av församlingens nu levande tusen själar, torde det väl näppeligen finnas någon, som inte skulle önska sig den gamla kyrkan tillbaka, därest något sådant nämligen kunde låta sig göra.

I den nya kyrkan i Lönashult finns sedan 1924 i vapenhuset en målad trätavla av c:a en kvm. storlek. Denna tavla, som i samband med kyrkorestaureringen 1924 renoverades, återger i all sin korthet och på sitt enkla och bristfälliga språk kyrkans byggnadsförlopp. Inskriptionen är av följande lydelse:

"Lofvad ware Herren, Israels Gud, ifrån nu alt en till ewighet, amen. Psalm 41, v.14. Lycka then Stormächtigste Konung och Herren, FRIEDRICH I. Sveriges Giotes och Wendes Konung etc.etc. Lantgrewe till Hessen etc. etc.etc. under vilkens lyckliga re-

34
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

175.

inskriftionen
på en gammal
tavla i en
kyrka.

4741

Enligt ovanstående hade år 1930 jämnt 200 år förflutit, sedan kyrkans invigning. Som synes, fortskred byggnadsarbetet oerhört långsamt och tog ej mindre än 5 hela år i anspråk. Då det av allt att döma, sannolikt mera var fråga om ombyggnad av en förutvarande träkyrka, än nybyggnad, torde man kunna räkna med, att det präktiga timret, som användes, redan 1730 var av anseelig ålder. Om den förutvarande kyrkan i V. Torsås har man sig ingenting bekant, men enligt en tillförlitlig tradition, var även denna av trä. Och att den stod på samma plats, bestyrkes bl.a. av en enkel teckning i Dalbergs Svecia Antiqua et Hodierna ävensom av den gamla kyrkogårdens äldsta gravsten. Som sagt hava tillgängliga urkunder ingenting att berätta om V. Torsås kyrka före dess ombyggnad 1730 med undantag ev en förteckning i V. Torsås äldsta församlingsbok över en stoldelning något år i slutet av 1600-talet. Enligt denna förteckning hade exempelvis undertecknads hem nr 16 i nämnda kyrka. Före denna skulle, enligt en gammal sägen,

Skriv endast på denna sida!

36

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

177.

stoldelning
i kyrka; en
försvunnen
sed.

som vi ej ha minsta anledning att betvivla samninningen utav, det ha funnits ännu en kyrka eller ett kapell i V. Torsås - troligen å samma plats. Om valet av plats för V. Torsås första kyrka går följande sägen: Två bröder, bosatta i V. Torsås församling, den ene i Torsås Sjögård, och den andre i Olofshylte, kommo i tvist om var kyrkan skulle byggas. Brodern i Olofshylte, som hette Olöf, ville ha kyrkan i Olofshylte, eller i dess närhet, och den andre ville ha den i Torsås by. Med hänsyn till de geografiska förhållandena kunde ju den förres förslag ha mest fog för sig, i all synnerhet som vid denna tid även Härlunda utgjorde en del av Torsås församling. Brodern i Torsås by segrade det oaktat. Men hänsyn till den år 1730 varande folkmängden, som utgjordes av endast omkring 1200 personer, var kyrkan rymligt tilltagen, -ej mindre än 28 m lång, men endast 8 m bred. Vad stilen beträffar, hade denna stor likhet med den vid samma tid ombyggda Näsuhults kyrka, Jönköpings län, -s.k. `båtform`. Sam. Rogberg ägnar i sin `Smålands

kyrkan i V.
Torsås genom
tiderna.

beskrivning` endast följande rader åt detta:tempel: "Kyrkan står på kronogrund belägen från Växjö 27/8 mil och Karlshamn 6 1/3, är byggd å nyo (återigen)? i past. Floderi tid av trä i s.k. korsbyggnad, 47 alnar l. och 13½ br. på en ås eller höglänt trakt, varav hon förmodligen fått namnet." Vieselgren säger, att Torsås kyrka uppfördes i Floderi tid och målades i Tornanders tid. Hon fick sålunda stå omålad ända tills år 1743 eller 1744. Vid tiden för kyrkans uppförande var kontraktsprosten Petrus Floderus kyrkoherde i pastoratet, till vilket då även hörde Skatelöv, som moderförsamling, den i sin diktning såväl som sitt leverne`yverbörne` Magnus Viderbäck, komminister i Torsås och den i Torsås födde Hagvinus Noraenius, komminister i Härlunda. För den stora omsorg och möda, prosten Floderi haft för återuppbyggnandet av Torsås kyrka, skördar han av biskop Humble mycken berömmelse. Biskop Humble säger i sin likpredikan, som han höll över denne: "Om hus och kyrkor, där Herren stiftat sitt namns åminnelse, haver han sig vårdat

att i rättan tid med nödiga reparationer upphulpne som med härliga`sirater` och prydnader äro försedda vordne. Besynnerligen förtjänar att här allenast att nämna den stora sorgfällighet och möda för Torsås` kyrkas uppbyggande ånyo, vilken genom hans drift och föranstaltande är i sitt nuvarande goda tillstånd försatt vorden." Prosten Floderus var kyrkoherde i pastoratet 1726-1741 och gift med en dotter till den i Mörhult, v $\frac{1}{2}$ Torsås, födde biskopen Olof Cavallius. Åt komminister Videbäck blev det ej förunnat att se kyrkan färdig. Han dog nämligen redan år 1732., den 4 april, endast 52 år gammal. I en gammal skrivelse av den 8 i samma månad heter det, "att Videbäcks andelösa lekamen denna aftonstund i all tysthet blivit begravnen." Videbäck har, fastän särdeles högt begåvad, ej efterlämnat det vackraste eftermäle. Hans stridslystnad och förgelseväckande levnadssätt förosakade ej blott hans förmän inom pastoratet, utan även konsistorium mycket obehag, och de varningar, han alltjämt från detta håll erhöill, visade sig all-

tid fruktlösa.- Av ännu bevarade inventarier, vilka för 200 år sedan, som man med visshet vet, inflyttades i den då nya kyrkan från den förutvarande, märkes särskilt det unika altarskåpet. Huru gammalt det då redan var, är och förblir höljt i dunkel, och man vet inte ens med visshet, huru många kyrkor, tre eller fyra, i V. Torsås, som räknat det till sitt förnämsta prydnadsföremål. Nog av. I 143 år innehade det den förnämsta platsen i den kyrka, varom här närmast är fråga. När denna aktningssvärda helgedom, förtjänande ett bättre öde, av pietetslösa människors händer sopades bort, fick det gamla altarverket sig tilldelat en ganska förnedrande plats i Torsås' nya kyrka, och på denna plats lade det ytterligare 54 år till alla de föregående. Den tid, i vilken vi nu leva, kännetecknas, i motsats till 1870- talet, av en i raskt tempo växande pietet för det förflutna. Då den nya kyrkan i Lönashult år 1924 renoverades, var det slut med förnedringens tid för det gamla altarskåpet. Det togs nu fram från sin skynda plats och av kon-

servatorn vid Östergötlands museum blev det renoverat och konserverat, varefter det uppställdes på altarbordet framme i koret, där det nu dominerar och på ett särdeles effektgivande sätt försvarar sin plats, som den pompösa kyrkans yppersta prydnadsföremål. Skåpet, som enligt uppgift skall vara av tysk eller fransk ek, troligen tysk, har utomordentligt väl motstått tidens tand. Flera gånger ha dess målningar blivit renoverade, sista gången ganska dilettantmässigt, troligen 1743 eller 1744. Vid renoveringen 1924 framtogs de äldsta målningarna, vilka i alla avseenden voro avsevärt värdefullare än de, som i senare tid tillkommit. Skåpet, som har kulturhistoriskt och antikvitetsiskt värde, daterar sig enligt konservatorn Sundbann från medeltiden. Toppstycket är dock av yngre datum och har tillkommit efter reformationen. På dörrarna framställas Sankt Olof och Sankt Sigfrid. Av dess medeltida träskulpturer märkas Jungfru Maria, som ursprungligen haft sin plats i skåpets mitt med Fadern på ena sidan och Jesus som

inredningen
i en kyrka
förr i tiden.

4741

sonen i himmelen på den andra. Alla dessa medeltida skulpturer äro särdeles väl bibehållna och vackert utförda. Av skåpets inskriptioner är den äldsta av följande lydelse: "När Gudi i mig var Jseu Krist, då bar jag visst En krona stor." Av övriga ännu bevarade saker, som för 200 årssedan inflyttades i den nya kyrkan, är den massiva 'kyrkokistan' från 1704, ett tinglas, renoverat 1924 och applicerat på predikstolen i nya kyrkan i Lönashult, ett kalkkläde från 1600-talet, polskt arbete och troligen krigsbyte från något av av de polska krigen, en brudkrona från 1600-talet m.m. Dessa nämnda klenoder ha sålunda under århundradenas lopp haft plats i tre olika kyrkor i V. Torsås. Samma torde nog också vara förhållandet med ett i kyrkan förvarat åldrigt Värendsbalte samt en del symboliska föremål. När den gamla kyrkan 1872 nedtogs, såldes på auktion för några obetydliga styvvrar många av dess kulturhistoriskt värdefulla föremål, och var de tagit vägen, är i allmänhet numera inte gott att säga. Några kan man dock

42

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

183.

kyrkokistan
i Lönashults
kyrka från
år 1704, en
sällsynt ra-
ritet.

4741

helt spontant påträffa under strövtåg ute i bygderna. Den vackert och sirligt ornerade vindflöjeln t.ex. med årtalet 1691, som prydde gamla kyrkans ena gavelröst, har nu sin profana plats på ett boningshus inom socknen. Tvenne av kyrkans fönster ser man i en ladugård i Horsakulla. En del av en ljuskrona inlämnades för två år sedan i prästgården. Den skänktes till kyrkan den 30/11 1737 av handelsmannen Anders Olsson och Maria Andersdotter Klint från Karlskrona. Olsson var född i Holdala, V. Torsås. En annan ljuskrona, som tillhört den gamla kyrkan, äges nu av en bonde i Virestad o.s.v. - Största delen av förra århundradet var, kan man säga, en förfallets tid, så till vida att man då nästan fullständigt saknade den pietet för att inte tala om hänförelse för våra fäders minnen, ej minst de kyrkliga, som vi, barn av det 20:de seklet, i så mycket högre grad tyckas besitta. "Det är dock intet ont, som inte har något gott med sig." Hade våra far- och morföräldrar varit mindre måna om att riva, vandalisera och modernisera våra kyrkor, och

43
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

184.

gavelröst
som prydes
av en vind-
flöjel med
årtalet 1791

kyrkliga inventarier, hade vi kanske i närvarande stund även varit mindre angelägna att tillvarataga och skydda dylika fä-
derneärvda kulturföremål. - Det var mitt på den fagra Torsås-
slätten med dess storslagna och fria utsikt åt alla håll över
land och sjöar, som V. Torsås' gamla kyrka hade sin plats. På
alla sidor omgavs templet av den urgamla kyrkogården. Huru gam-
mal denna griftgård är som begravningsplats, är inte gott att
bestämma. Men då man vet, att V. Torsås varit egen församling
sedan den äldre medeltiden, och då dessutom, som själva namnet
anger, denna plats vid Åsnens strand är urgammal, samt haft
en bofast befolkning sedan flera tusen år tillbaka i tiden,
kan man gissningsvis våga det antagandet, att den gamla kyrko-
gården varit använd åtminstone av den kringliggande byns be-
folkning som begravningsplats sedan hedentid. Detta antagande
styrkes i någon mån av den omständighet, att i denna gamla kul-
turbygd ej finnes-, mig veterligen, - det allra minsta spår av
något annat gravfält inom en stor omkrets. Då, som vi känna,

begravnings-
platser förr
i tiden.

4741

våra hedniska förfäder för sina begravningsplatser med förkärlek uppsökte högt belägna platser för att komma så nära solen som möjligt, talar även kyrkogårdens höga och soliga läge för mycket hög ålder. - Några i högre grad bemärkta personligheter, som i denna idylliska griftgård funnit sitt sista vilorum, känner man ej. Men bland de här begravda, som spelat största rollen i församlingens hävder, må likväl nämnas några. Under en väldig obelisk vilar vår provins` på sin tid största odlare, godsägaren Johan Pettersson, 1827-1907, Torsås` gård. Ett lika ståtligt som dyrbart monument utmärker platsen, där dennes svärföräldrar, kyrkovärden Erik Danielsson och hans maka vila. Huru många inom den långa raden av komministrar, vilka levat och dött i pastoratet, som här blivit begravda, är okänt. Av de tolv prästmän, som mellan åren 1658-1872 dött som komministrar i Torsås, och nästan alla t.o.m. i sin bästa ålder, filosofie kandidat Sven Linnel den siste och den, som även nådde den högsta åldern, 69 år, som är känd för någon i

45
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
186.

Torsås avliden prästman under alla tider. Han dog 1872 och i tacksamma åhörare reste en vård på hans grift. På okänd plats i denna kyrkogård gömmas de jordiska kvarlevorna av Svend i 'Huledal' - den äldste kände stamfadern till de beryktade smålandssläkterna Cavallius, Cavallin och Cavalli. Han var sålunda stamfader till sådana män som biskopen Olof Cavallius och vår store entomolog Gunnar, Olof Hyltén-Cavallius. Svend i 'Huledal' fick 1545 plikta 2 oxar och 10 mark pgr för deltagande i Dackes uppror mot Gustav Vasa. I gamla kyrkogården sova Vieselgrens förfäder genom många led sin sista sömn. Den siste av dem, som här samlades till sina fäder, var hans farsfar, Anders Simonsson, född i Ryd 1700, död i kull 1782. Här vila även biskop Anderssons farföräldrar och ett flertal andra förfäder och stamfränder till många av våra största personligheter, fastän inga monument utvisa deras viloställe. --

När man stiger in genom kyrkogårdsportarna, upptäcker man genast på vänster hand vid själva ingången trenne vackra

en bonde får
plikta för
deltagande i
uppror.

4741

och gedigna järnkors. Man stannar och läser. På det första står med upphöjd skrift:

ÖFVER ' INSPEKTOREN OCH RIDDAREN IAKOB, LEON BORING F:

1781 D: 1843. ---

På nästa järnkors läses:

ENKEFRU KAPTENSKAN BEATA BORING F: 1750 D: 1844, ---

och på det tredje läser man:

DEN ALLMENT AKTADE LARS SVENSSON, FRÖSEBERG FÖDD 1796,

LÖNNMÖRDAD 1846.

Många medlemmar av den Boringska släkten ha utmärkt sig för eminent begåvning samt intagit bemärkta samhällsställningar inom skilda versamhetsområden. Den måhända inom socknen mest namnkunnige inom denna släkt är kapten Boring, Hulviksberg. Han stred vid Walkiola 1741. Ännu leva på folkets läppar många av de 'sista krigens hjältar', som kämpade och blödde på 'ärans fält', men vars ben vila i denna Gudsåker. Bland de av dessa mest omtalade voro Grön, Borg och Abraham Ram, fader till

Skriv endast på denna sida!

47
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

188.

inskriftion
på järnkors på
kyrkogård i
Torsås idyllis
ka trakt.

Några av de
mest bemärkta
personligheter
som ligga
begravna å
Torsås kyrko
gård.

Jöns Abraham-Ram, 'Puttetorpa-Here'. Ram skall enligt sägnen hava deltagit i ryska kriget 1788-1790. I samma krig kämpade fanjunkaren Sandvall i Huleviksberg. Han var svärfar till förutnämnde komministern Sven Linnel, såväl som till dennes broder och företrädare magister Johan Linnel samt till Boring i Fårshult (?). Bakom kyrkan hade assesorn och lagmannen Eggertz i Sågsberg, död 1819, sin gravplats under en väldig stenhäll. Denna häll fick 110 år senare maka sig åt sidan några meter för att giva plats åt den nya tempelbyggnaden, som då uppfördes och som i det följande skall omnämnas. Öster om och nära intill den nya helgedomen har den framstående lagmannen Johan, Henrik Kugelberg funnit sin sista viloplats. Han var född i Jönköping 1732 och dog i Sågsberg år 1804. Av i rent kroppsligt avseende stora män, vars stoft här gömmas, har ingen vunnit större ryktbarhet än ovannämnde 'Puttetorpa-here'. Han var född 1791 och dog den 25/3 1849, begrovs - enligt uppgift - "till vänster om ingången till gamla kyrkan, c:ä två mansläng-

der från densamma." Jämte dessa nu uppräknade vila ett stort antal av släkten i denna helgade åker. ---

Då jag en dag i april 1929 passerade Torsås gamla kyrkogård, frapperades jag av att se tvenne ynglingar med spett och spade ivrigt sysselsatta med att gräva grund till det kapell, som sedermera samma år kom att uppföras på den idylliska gamla griftgården, denna som tillsammans med den omgivande trakten för tusentals år sedan helgats åt Asa - Tor. Vid denna överraskande åsyn, jag hade nämligen ingen aning om att något definitivt beslut i byggnadsfrågan ännu kommit till stånd, erfor jag genast en känsla, sådan som är förbehållen endast åt den, som förstår att älska och värdesätta våra fäders minnen och särskilt de, som vi äga i våra gamla kyrkor och kyrkogårdar. Det rum, varom här är fråga, en griftgård från den äldre medeltiden, bör i sanning för oss i dubbelt måtto anses heligt och vördnadsfullt. Den är det icke allenast med avseende på sitt ändamål, utan kanske i lika hög grad med avseende på sina

gamla anor och minnen. Den är med ett ord socknens heligaste rum, som gömmer minst ett tjugotal generationer av våra fäder.

Länge hade tanken på ett stort och pryddligt kapell å den gamla begravningsplatsen föresvävat innebyggarna i socknens norra del men av ekonomiska skäl mötts med ovilja i socknens övriga delar. Initiativtagaren var direktör Sal. Samuelsson Åsen, en man med kärlek till vår kristna kyrka men därjämte en man med viljekraft och beslutsamhet och som ej skydde egna uppföringar för uppnående av ett föresatt stort och ädelt syftemål. Jämte direktör Samuelsson, som lämnade detta jordiska utan att få se detta sitt verk fullbordat, har byggnadskommittén gjort sig förtjänt av en särskild eloge för allt det mycken, oegennyttiga och uppoffrande arbete, de haft för kapellbygget och den intensitet med vilket detta bedrevs. Kapellet föret en typisk och tidstrogen bild av en kyrka från den yngre medeltiden samt skänker ett mäktigt och stämningsfullt helhetsintryck. Ritningarna ha utförts av arkitekt Paul Boberg,

kapell å kyrkogårdar.

4741

Växjö. Kapellet har sin största utsträckning i norr och söder samt består av långskepp samt särskilt utbyggt kor i norr och förhall eller vapenhus i söder. Skeppet, som är 11 m långt, 7 m brett, äger den för de små lantkyrkorna under medeltiden ej ovanliga storleken. Dess sidoväggar från stenfoten och till skyddsbräderna eller lejden under takutsprånget är 3.7 m. Kor och vapenhus mäta i längd 3.5 m och bredd 5 m. Höjden, som för båda utbyggnaderna är gemensam, är givetvis mindre än längdskeppet. ---

Torsås' byrote giver ett frappant exempel på vad en handfull människor, bortsett från ekonomiska hjälpkällor, kunna på kort tid åstadkomma, då solidaritet i förening med energi och ärlig strävan för ett gemensamt, högt och ädelt mål förefinnas. Dagligen fick man under sommaren 1929 med förvåning se och erfara, hurusom invånarna i Torsås' by, som så gott som ensamma fingo vidkännas samtliga kostnader för byggnadsfrågans tillfredsställande lösning, alla som en man besjälades av en

51
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1929.

byrote:
gammal be-
nämning på
byns själv-
ständiga, fri-
villiga ar-
betslag.

helig iver i sin strävan att få sin nyuppfödda 'helgedom' såväl som den omgivande kyrkogården i så tilltalande och värdigt skick som möjligt, till hans högvördighet biskopen den 29 sept. skulle anlända för att förrätta visitation i församlingen. Och lyckan var den bevågen. - Kapellet, som från både praktisk och estetisk synpunkt, och kanske allra mest från den sistnämnda, fyller sitt ändamål, är en prydnad för hela det vidsträckta pastoratet och ej allenast för gamla kyrkogården och Torsås byrote. ---

Att se gamla minnesrika kyrkogårdar vanvårdade och övergivna är en mycket bedrövlig syn, som man tyvärr allt för ofta möter, men som man i V. Torsås säkerligen alltid blir förskönad från. Till denna omständighet kommer även kapellet att i ej oväsentlig grad att bidra, då dess tillkomst med största sannolikhet kommer att ha till följd ett allmännare utnyttjande av den gamla griftgården än hittills. Det länder Torsåsborna till heder, att de alltid på ett pietetsfullt sätt vår-

dat den gamla griftgården, och tillkommer denna ära företrädesvis eller nära nog ensammet Torsås by och Tvetaryds rotar. Det är tyvärr mycket sällan, man får se så välvårdad kyrkogård som denna, så lång tid efter det kyrkan flyttats till annan plats. ---

Minnena förplikta, heter det, och vilka minnen böra som ovan antytts för oss samtliga Torsåsbor vara värdefullare eller heligare än just den månghundraåriga, helgade malmen ljuda över fädernas grifter, så borde de genom försakelse av någonting annat mindervärdigt och efter Torsåsbybornas vackra föredöme kunna med några ören vardera bidra till att den gamla kyrkogården även får en enkel stapel och en klocka inom den närmaste tiden. Man behöver givetvis ej nödvändigt vara någon fantastisk svärmare för kyrkor eller kyrkogårdskultur över huvud, för det man visar pietet för fädernas och hembygdens (hemsocknens) heligaste minnen. ---

Jag är förvissad om att även många, som vistas utom sock-

nens gränser, men vars fäder vila i V. Torsås gamla kyrkogård, skulle vilja vara med om att med vad som ovan antytts hugfästa sina fäders minne. Samtidigt som man känner sig beklämd över att det gamla templet sedan 60 år tillbaka saknas på den plats, där våra fäder i oavbruten följd sedan 600-700 år tillbaka i tiden utövat sin guds- och helgondyrkan, och som nu här sova sin sista sömn, kunde man ej annat än med glädje hälsa den dag, då den nya byggnaden reste sig på den plats, där enligt säg-
nen, två kyrkor och ett kapell förut funnits. Jag tager mig friheten att avsluta denna fragmentariska teckning med följande minnesvärda ord av en bland våra största hembygdsforskare, Gotthard Virdestam:

"Då man ser det lilla templet (förf. åsyftar härvid Jäts gamla kyrka) med dess röda tegeltak lysa mellan sommargröna träd, far en fläkt av gammal tid förbi en. Det är fläkten av en tid, då mera än nu levnadsvävens trådar löpte samman i kyrkan, både de som buro kärlekens fång, den röda, och dödens,

4741

den kalla grå."

55

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

196.

4741

56
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

198.

Insändarens anmärkning: Kunde ovanstående skildring användas för årsbok, såge jag gärna, att den bleve intagen i denna-helt eller delvis. Jag lämnar i så fall redaktionen fria händer till att utesluta, omarbета eller medtaga, vad som önskas av den. Jag vill även göra allt, vad jag kan för bokens spridning, d.v.s. för anskaffandet av nya medlemmar till förbundet, i min hemtrakt. --- Sedan jag erhållit besked om att artikeln kan användas för årsboken, skall jag sända en serie lämpliga foton att illustrera den med.

Tacksam för svar fortast möjligt. -- (Skildringen är läst av pastor Hjalmar Melin.)

Använda källor: Rogbergs "Smålands Beskrivning",
Vieselgrens "Ny Smålands Beskrivning",
Rosengrens "Smålands Beskrivning",
Virdestams "Växjö Stifts Herdamission",
Anreps "Svenska Släktboken" samt
"V. Torsås kyrkoböcker" m.fl.

=====